

Kreatori regionalnih politika greše ako koriste rastuće cene energije u EU da bi opravdali stalnu posvećenost fosilnim gorivima i skrenuli sa obaveza vezanih za tranziciju energije. Energetska kriza u Evropi šalje jasnu poruku širom sveta: zavisnost od fosilnih goriva mora da se okonča.

Stalni rast cena fosilnog gasa od januara 2021. godine, podstaknut rastućom potražnjom i ograničenom ponudom, doveo je do rasta cijena električne energije.

U pripremama za zimu, veliki dobavljači, poput Rusije, daju prednost domaćim tržištima. Zauzvrat, ovo je dovelo evropske zemlje poput Italije i Španije, koje se u velikoj meri oslanjaju na gas da zadovolje svoje domaće potrebe za proizvodnjom električne energije, u nesigurnu poziciju.

Dok fosilni gas čini samo 20 odsto električne energije u Evropi, elektrane na gas povećavaju cenu električne energije, zahvaljujući većoj potražnji, niskim količinama obnovljivih izvora energije i globalnom povećanju cena uglja.

Međutim, proizvodnja električne energije iz izvora nultog ugljenika smanjila je troškove ove krize i ograničila ukupne račune za gas u EU na 7 milijardi evra, umesto potencijalnih 33 milijarde evra.

Ovo bi trebalo da pošalje jasno upozorenje zemljama koje razmatraju oslanjanje na gas kao gorivo za tranziciju energije ili produžavaju upotrebu uglja.

Prava cena električne energije je skrivena

U prvoj polovini 2021. godine cene električne energije za domaćinstva na Zapadnom Balkanu bile su relativno niske i kretale su se od 0,0605 evra na Kosovu do 0,0980 po kWh u Srbiji, znatno ispod proseka EU od 0,2192 evra po kWh.

Proizvodnja električne energije na Zapadnom Balkanu uglavnom se oslanja na elektrane na ugalj. Ova zastarjela i neefikasna flota biljaka odgovorna je za većinu emisija stakleničkih plinova u energetske sektoru, što čini 75 posto ukupnih emisija stakleničkih plinova u regiji.

Štaviše, ove elektrane čak nisu u skladu sa sopstvenim nacionalnim granicama zagađenja, emitujući smrtonosne količine otrovnih zagađivača, kao što je SO₂, do šest puta više od nacionalnih granica.

Kreatori politike u regionu koriste visoke cene energije koje su pogodile EU da opravdaju svoju stalnu posvećenost korišćenju fosilnih goriva u regionu, tvrdeći da je domaća proizvodnja električne energije iz elektrana na ugalj glavni razlog zašto energetska kriza – još uvek – nije uticala na domaće cene.

Iako je ovo možda istina, donekle beži od kompletne priče. Predsednik Srbije Aleksandar Vučić nedavno je rekao da su, iako su veleprodajne cene električne energije na tržištu

visoke, cena električne energije za građane Srbije niska, zbog subvencija. Ovo jasno ukazuje na to da je prava cena uglja u Srbiji i na Zapadnom Balkanu skrivena.

Dok Vučić subvencije za ugalj vidi kao zaštitnu meru, njihov trošak godinama direktno opterećuje građane Srbije. Od 2015. do 2019. godine ukupni troškovi direktnih subvencija sektoru uglja u Srbiji iznosili su 388,11 miliona evra. Građani celog regiona, osim Albanije, koja nema ugalj u svom energetsom miksu, platili su 662,91 miliona evra.

Još jedan trošak koji lideri Zapadnog Balkana ne uključuju u stvarne troškove poslovanja sa ugljem je trošak za zdravlje.

Nedavna analiza pokazuje da su se procijenjeni troškovi za javno zdravlje u 2020. godini iz termoelektrana na ugalj kretali od 6 do 12,1 milijardi eura. Ovaj trošak ne snose samo građani Zapadnog Balkana, već i EU, zbog prekogranične prirode zagađenja iz elektrana na ugalj.

Energetska tranzicija koja zaostaje

Ugovor o energetske zajednici pravno obavezuje svih šest država Zapadnog Balkana, kao ugovorne strane, u nastojanjima da se izgradi panevropsko energetske tržište.

Ovaj Ugovor je do sada bio pokretačka snaga energetske tranzicije u regionu, jer se njime države SB obavezuju da će preneti relevantne pravne tekovine EU u nacionalno zakonodavstvo. U tom smislu, Zapadni Balkan se obavezao na saradnju između sebe i EU. Važnost ovog Ugovora dodatno je potkrijepljena potpisivanjem Sofijske deklaracije o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan 2020. godine, u kojoj su se zemlje Zapadnog Balkana obavezale da će do 2050. godine postići klimatsku neutralnost, kao svoj doprinos postizanju Zelenog dogovora EU.

Međutim, poslednji praćenje energetske tranzicije Energetske zajednice pokazuje da Zapadni Balkan zaostaje u naporima za tranziciju energije.

Iako je EU uvela ograničenje i trgovinski sistem, EU ETS, za svoje emisije, zemlje Zapadnog Balkana još uvek nemaju mehanizam određivanja cena ugljenika koji bi velike zagađivače platio za njihove emisije.

Procenjene emisije CO₂ iz regiona iznosile bi 1,2 milijarde eura po prosečnoj cijenj EU ETS - a za 2020. godinu. Ovo narušava jednake uslove između tržišta električne energije u EU i na Zapadnom Balkanu, što dovodi do daljnjih prekida u integraciji tržišta.

Treba raditi na stvaranju uslova, oslobađanju potencijala za energetske efikasnost i uštedu, te povećanju proizvodnje energije iz obnovljivih izvora.

Posebnu pažnju treba posvetiti uvođenju politika i mera u okviru Nacionalnih energetske i klimatske planova, desetogodišnjeg planskog dokumenta za zemlje u regionu da dostignu ambiciozne nivo smanjenja stakleničkih gasova do 2030. godine, kao i verodostojne ciljeve

obnovljive energije i energetske efikasnosti. .

Povećanje proizvodnje uglja nije rešenje

EU trenutno razmatra kratkoročna i srednjoročna rešenja kako bi ograničila uticaj visokih cena energije na domaćinstva i preduzeća za predstojeću zimu, identifikujući mere kako bi se osigurala otpornost i fleksibilnost energetskeg sistema EU.

Jasno je da su obnovljivi izvori energije, koji imaju niske operativne troškove i bez troškova goriva, jedino rešenje.

Iako povećanje proizvodnje uglja za ovu zimu može izgledati kao da štedi građane od povećanih računa, to se i dalje objašnjava velikim subvencijama i zdravstvenim troškovima, a oslanjanje na fosilna goriva mora prestati.

Promenljivost i nepouzdanost fosilnih gasova potcrtava važnost čiste i pravedne energetske tranzicije, ne samo sa ekološke tačke gledišta, već i zbog isplativosti, zbog visokih subvencija i gubitka profita koje komunalna preduzeća u regionu doživljavaju.

Vreme je da Zapadni Balkan prihvati tehnologiju, posveti se svojim političkim strategijama i planovima i iskoristi tržišna rešenja da svoju energetske tranziciju stavi na pravi put - za dobrobit svojih građana, i tako ostane na putu ka dekarbonizaciji do 2050.

Izvor: balkaninsight.com